

İYİ Kİ OSMANLI DÖNEMİNDE DEĞİLİZ...

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Perşembe, 06 Mart 2014 07:51 -

Tarihsel dönemler, bir daha yaşanmamak üzere geçip giderler. İyi ki de öyle olur. Yoksa insanlık için ilerlemenin kapıları kapanır.

Buna rağmen bazı insanlar, geçmişi kutsallaştırmaya eğilimlidirler. Bunlar kendi dünya görüşlerine göre bir rüya ortamı yaratırlar ve onun hayalini yaşatmaya çalışırlar.

Geçmişin hayaliyle avunan bir takım muhafazakârların toplum için bir gelecek hayalleri olmadığı gibi, günümüzü kavramaktan da acizdirler. Kanuni, Yeniçeri ordusuyla, vezirleriyle, sipahileriyle at sırtında nereye gidiyordu? Neden gidiyordu? Başka insanların yaşadıkları toprakları fethedip birikmiş zenginliklerini gasp etmeye, insanlarını köleleştirmeye, çocuklarını, genç kız ve oğlanlarını esir alıp Payitahta getirip ya sarayına almaya, ya yakınlarına peşkeş çekmeye değil mi? Bunlar okunacak, öğrenilecek, ders çıkarılacak fakat bir daha yaşanmayacaktır.

Küpünü dolduramayanlar da var

O dönemin gerçeklerinden biri de devlet görevlilerinin en yukarıdan başlayarak küplerini doldurmaya çalıştıklarıdır.

Şimdi Klasik Osmanlı tarihçiliğinin duayenlarından İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi kitabından Veziriazamların servetleriyle ilgili bilgiler aktaralım.

O zamanın başbakanları olan veziriâzamlar içinde haksız servet yapmayan nadirdir. Tarih kitaplarında bunlar "zimmeti yoktu" diye övgüyle anlatılır. Örneğin **Hekimoğlu Ali Paşa** için

"Fevkalade cömertti. Veziriâzamlıktan her defada azlinde ancak birkaç yüz kese gibi az bir parası çıkardı"

denilmektedir. (Osmanlı Tarihi, C.IV, Kısım 2, s. 337)

■ Sürmeli Ali Paşa

■ (Ölümü 1695) : Sultan Mustafa tarafından boğdurulmuştur.■

"Müsadere esnasında parası çıkmayıp bilakis borçlu olduğu anlaşıldığına göre irtikap ve rüşvetçiliği olmadığı anlaşılıyor"■ ■ (

III/2: 441)

Gene **Gazi Hasan Paşa** (Ölümü 1780) için şunlar yazılmaktadır: *“Uzun yıllar vezirlik ve kaptan paşalık eden, ticaret yaptıran Gazi Hasan Paşa'nın ümit edildiği kadar mal ve eşyası çıkmamıştır. Bütün eşyası, parası, mücevheratı dört bin kese akçeyi bile bulmamış, senede bin keseden çok para getiren malikânesi olmakla birlikte bu kadar az parası çıkması herkesi hayrette bırakmıştır.”* (IV/2: 449)

Damat Ali Paşa: (1716'da bir seferde düşman kurşunuyla ölmüştür). *“Sanki harcamalarını Daniştay'ın denetimine hazırlamış gibidir. Damat Ali Paşa'nın sefahatı ve israfı yoktu. Gelir ve giderlerinin defterini günü gününe tutturup her ay sonunda aylık defterine geçirir ve seneden seneye muhasebesini de görürdü. Bundan dolayı vefatında yirmi, otuz yıllık hesabı bir günde görülecek derecede hesap defterleri muntazam olarak meydana çıkmış ve her senenin hesabı ayrı ayrı torbalara konmuş olarak bulunmuş, malını yazan defterdar Hacı Mehmet Efendi, bu intizama hayrette kalmıştır”* (IV/2: 305)

Kelle de gidiyor servet de...

Haksız mal edinen veziriâzamların aynı zamanda fitneci, zalim, merhametsiz, yalancı olduklarını da öğreniyoruz. Osmanlı'nın klasik döneminde bunlara örnek verilen veziriâzamlar da şunlar:Â

Hadım Süleyman Paşa: (Ölümü 1548): Kanunu Sultan Süleyman'ın veziriâzamlarından *“Çok zengin olup servetinin mühim bir kısmını Hint seferi esnasında tedarik etmişti. Desiseci ve merhametsiz olduğu anlaşılıyor”* (C. II, s. 549)

Rüstem Paşa (Ölümü 1561): *“Çok zengin olup, vefatında 1.700 kölesi, 2.900 savaş atı, 1.106 devesi, 700.000 altını, 1.500 dikilmiş kaftan ve elbise, 1.100 adet üsküf, 600 gümüş eğer, 500 altın eğer, 1.500 gümüş at başlığı, 133 çift altın üzengi, altın ve gümüş ve altın gümüş eşya ve mücevherat bunlardardır. İrtikâbiyla kesesini doldurmuştur. İrtikabına ait olarak Padişah'a takdim edilmiş mufassal arıza Topkapı Müzesi Arşivinde 1122 numaradadır.”* (II/550)

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Perşembe, 06 Mart 2014 07:51 -

Sinan Paşa: III. Murat ve III. Mehmet zamanı sadrazamlarından: (Ölümü 1596):*“Sinan Paşa, veziriazam olmadan evvelki seferlerde mühim başarılar elde etmiş, çok para ve eşya sahibi olmuştur. İkinci defa sedarettten azlinde vezir olmadan önceki vakıflarından başka yapmış olduğu vakıfları hazine için zapt olunmuştur.”*
(III/2, 441)

Hadım Hasan Paşa (1598’de katlolunmuştur):*“Son derece mürtekip (hırsız) olup memuriyetleri para mukabilinde satar, parayı Valide Sultan’a vermek mecburiyetinde olduğunu söylerdi. Gerçekten sadareti müddetince her hafta Safiye Sultan’a hediyeler takdim etmişti”*
Â (III/2: 557)

Lala Mehmet Paşa (Yedi ay veziriazâmlık yaptıktan sonra 1606’da katledilmiştir):*“Lala Mehmet Paşa’nın ölümü üzerine mevcut parasının ordu ihtiyacı için sarf edilip geriye kalan mallarının yetim kalan çocuklarına verilmesine müsaade edildi ise de yerine gelen veziriazam Derviş Paşa, bu malları da müsadere ederek merhumun aile ve çocuklarını çırıl çıplak bırakmıştır”*
(III/2: 362)

Hezarpare Ahmet Paşa (Ölümü 1648 Hezar, Farsça’da 100 demektir. Cesedi parça parça edilerek öldürüldüğü için bu lakapla anılmamaktadır.)*“Sedareti bir seneye yakın olup yaşı elliye geçmişti. Kendisi ehliyetli bir vezir idiyse de şiddetli, hiddetli e aynı zamanda çok hırslı idi. Ölümünde üç bin kese nakdi ve yedi bin filorisi müsadere edildi. Kalleşlik ve yalancılıkla da meşhurdur. Venediklilerin Bosna’nın kilidi Kilis kalesini elde etmelerini padişahıtan gizlemiş, koca Kilis kalesini kilise diye yutturmıştır”*
(III/2: 395)

Süveys Paşa (Ölümü 1656):*“Katledilmek üzere iken Kösem Sultan’ın ricası ile bütün mal ve mülküne el konularak sürgüne gönderilmiştir”*
(III/2: 401) **G**

ürücü Mehmet Paşa

Â (Ölümü 1660):*“Tarhuncu Ahmet Paşa tarafından iki ay kadar hapsedilmiş, Gerek sarayında, gerek Eyüp’teki bağçesindeki eşyalarını müsadere ettirdikten sonra Ohri sancağıyla İstanbul’dan çıkarılmıştır.”*
(III/2: 403)

İşini bilen paşa

Derviş Mehmet Paşa (Ölümü 1665): "Mühim miktarda parası vardı. Mültezimlere ve paşalara borç para vermek suretiyle parasını işletirdi. Bağdat Valisi iken Basra yoluyla Hindistan, İran ve Halep'e adamları vasıtasıyla para gönderip muhtelif eşya satın alarak yanındakilerin ihtiyacını temin ettikten sonra kalanını tüccara sattırır ve bundan külliyetli kâr temin ederdi. Bundan başka Bağdat'ta bazı Arap şeyhleriyle anlaşarak bir kısım bataklıkları kurutup ziraate müsait hale getirmiş ve külliyetli zahire almıştır. İran aşiretlerinin yaylak için Şehrizur sahalarına çıkışlarında onlardan ucuz fiyatla zedarik ettiği koyunları Bağdat'ta yaptırdığı kasap dükkânlarında kestirip maiyetine dağıttıktan sonra narhtan bir akçe noksanıyla halka sattırırdı. Ölümünde pek çok parası ve eşyası çıkmıştır. Mesela nakit olarak 90.000 filoru (altın) ve 800 kese arslanlı Felemenk parası ve bunlardan başka külliyetli mücevherat, altın ve gümüş eşya, kürkler, kumaşlar, altın ve gümüş nadide tüfenk, kılınc ve sair harp levazımatı çıktı ve hepsi padişahın hazinesine (iç hazineye) alındı." (III/2: 407)

Bıyıklı Mustafa Paşa: (Ölümü 1698) "Azlinden sonra malı müsadere edilerek ikinci defa Trablusşam valiliğine gönderilmiştir. İkinci Ahmet kendisini katletmek istediye de Veziriazam Sürmeli Ali Paşa'nın ricasıyla kurtulmuştur" (III/2: 440)

Daltaban Mustafa Paşa (Katledilişi 1703) "Zübdetül Vekâyi, veziriazamların kalemiye ve haslarından gelen para ve bazı muayyenatı senede beş yüz keseyi bulmaz iken Daltaban Mustafa Paşa'nın dört ayda görevden alma, atama ve yer değiştirmelerden aldığı para ile gelirin bin iki yüz keseye ulaştığını yazıyor." (I V/2: 262)

Şehla Ahmet Paşa (Ölümü 1753) "Şehla Ahmet Paşa hakkında padişah gazabı devam ettiğinden, kendisi tevkif olunarak muhasebesi görülüp vezirliği alındıktan sonra bütün malları müsadere olunup katli tasavvur olurken yeni veziriazam Hekimoğlu Ali Paşa'nın şefatiyle ölümden kurtulduktan sonra Rodos adasına sürgün edilmiştir" (IV/2: 356)

Tiryaki Hacı Mehmet Paşa (Ölümü 1751): "Tiryaki Hacı Mehmet Paşa'nın vezirliği alınarak malı müsadere edilip hakkındaki gazabın şiddetine dayanılarak görüşmekten men edilmek suretiyle kalebent olmak üzere Rodos adasına gönderilmiştir" (Paşanın sarayında ve evinde yapılan aramada 40, 50 bin kuruşu çıkmış, fakat uçan kuşa borcu olduğu anlaşılmış. Alacaklılar saraya başvurarak bunların ödenmesini istemişler. Padişah bu paşaya yazdığı iradede 289.523 kuruş borcu olduğunu bildirerek saklanan mallarının nerede ve

İYİ Kİ OSMANLI DÖNEMİNDE DEĞİLİZ...

Zeki Sarıhan tarafından yazıldı.
Perşembe, 06 Mart 2014 07:51 -

kimlerde olduğunu sormaktadır.) (IV/2: 365)

Gayrimenkulcü paşa da kelleyi vermiş

Bahir Mustafa Paşa (Katledilişi 1765): *“Bahir Mustafa Paşa, bu son sadaretinde veziriâzamların haslarından olan Kıbrıs gelirlerine zam yaparak oranın karışıklığına sebep olduğu gibi paraya olan hırsı sebebiyle gerek İstanbul’da, gerek diğer vilayetlerde birer vesile ile cürüm işleyerek aldığı paraları bazı binalara sarf eylediği padişah tarafından haber alınması üzerine, durumu teftiş ettirilmiştir. Sadriâzamın bu halleri meydana çıktığı zaman III. Mustafa kendisini nazikâne ikaz ve tembih eylemesine karşılık bir takım tevillerle yaptıklarını saklamak istemişti. Kendisinden mühür alındıktan sonra azli ile yetinilecek iken İstanbul’dan uzaklaştırıldıktan sonra aleyhinde şikâyetler yağdırılması üzerine, bu halden üzülen padişah, arkasından kendisini Midilli’ye götürmeye memur Kelleci Osman Ağa’ya bir bostancı hasekisi ile gizlice hattı hümayun gönderip katlini emreylediğinden Midilli’de boğularak kellesi İstanbul’a getirilip teşhir edildikten sonra...”* Â (IV/2: 376)

Sonuç: Bugün Osmanlı döneminde yaşanmaması yalnız halk için değil, devletin başında önemli görevde bulunanlar için de büyük bir şanstır. Çok miktarda mal mülk edinen veziriâzamların başına neler geldiğini yukarıda görüyoruz. Tarih, mallarına el konulmasına karar verilenlere, bu malların nerede olduğunu söylemesi için işkenceye tabi tutulduklarını da yazmaktadır.

Siyasi güçlerinden yararlanıp keselerini dolduran, bir takım evlere paralarını saklayanlar varsa yolsuzlukları ortaya çıksa bile bir yiyip bin şükretsiner! Osmanlı döneminde yaşasalardı, işkence altına alınıp mallarının nerde olduğunun, rüşveti kimlerden aldıklarının söylenmesi ve kelleyi vermek de vardı.

İyi ki Osmanlı döneminde değiliz...